

ДЕФЕКТОЛОШКА СТРУЧНО-НАУЧНА ПРОБЛЕМАТИКА

SPECIAL EDUCATION PROFESSIONAL AND SCIENTIFIC ISSUES

МОДЕЛ НА ИНКЛУЗИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ПРИФАЌАЊЕ НА УЧЕНИЦИТЕ СО ОГРАНИЧЕНИ ЗДРАВСТВЕНИ СПОСОБНОСТИ ВО РАМКИТЕ НА УЧИЛИШНАТА ОКОЛИНА

MODEL OF INCLUSIVE EDUCATION AND ACCEPTANCE OF STUDENTS WITH HEALTH LIMITED ABILITIES WITHIN EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Елена Александровна МАКАРОВА¹

Елена Лвовна МАКАРОВА²

Оксана Александровна ХОЛИНА³

Elena Aleksandrovna MAKAROVA,¹

Elena Lvovna MAKAROVA,²

Oksana Aleksandrovna HOLINA³

Научен труд / scientific paper

Примено / Received: 05.01.2019

Прифатено / Accepted: 23.02.2019

УДК 376.011.3-051:316.644-056.2(470)

¹ Дон државен Технички Универзитет, Хуманистички факултет, 1 Гагарин плоштад, Ростов-на-Дон, Руска Федерација, Е-маил: makarova.h@gmail.com

² Јужен Федерален Универзитет, Институт за економски менаџмент, Средински и социјални системи. Чеков ул. 22, зграда „А“, Таганрог, Руска Федерација, Е-маил: elmakarova@sfnedu.ru

³ Ростов државен Економски Универзитет, Таганрог Институт именуван по А. Чеков, Факултет за психологија и социјална педагогија, Оддел за психологија, 38 Тургеневски улица, Таганрог, Руска Федерација, Е-маил: xseny@yandex.ru

¹ Don State Technical University, Faculty of Humanities, 1 Gagarin Square, Rostov-on-Don, Russian Federation, E-mail: makarova.h@gmail.com

² Southern Federal University, Institute of Management in Economic, Environmental and Social Systems, Chekhov str. 22, Building «A», Taganrog, Russian Federation, E-mail: elmakarova@sfnedu.ru

³ Rostov State Economic University, Taganrog Institute named after A. Chekhov, Faculty of Psychology and Social Pedagogy, Psychology Department, 38 Turgenevsky st., Taganrog, Russian Federation, E-mail: xseny@yandex.ru

Извор на финансирање: Истражувањето беше спроведено со финансиска поддршка од Руската фондација за основни истражувања во рамките на истражувачкиот проект „Сфаќање на филозофскиот феномен на образовната инклузија во контекстот на странските и домашните методолошки пристапи и модели“, бр. 19-013-00117 \ 19

Резиме

Вовед: Овој труд ги анализира ставовите на наставниците, родителите и учениците за учениците со ОЗС во општа училишна околина.

Автор за кореспонденција:

Елена Александровна МАКАРОВА

Адреса: Дон државен Технички Универзитет, Хуманистички факултет, 1 Гагарин плоштад, Ростов-на-Дон, Руска Федерација

Е-маил: makarova.h@gmail.com

Tel. +78632738525

Source of Funding: The study was carried out with the financial support of the Russian Foundation for Basic Research in the framework of the research project “Understanding the Socio-Philosophical Phenomenon of Educational Inclusion in the Context of Foreign and Domestic Methodological Approaches and Models”, No. 19-013-00117 \ 19

Abstract

Introduction: This paper analyzes teachers, parents and students' attitudes to HLA students in general educational environment.

Corresponding Author:

Elena A. MAKAROVA

Corresponding address: Don State Technical University, Faculty of Humanities, 1 Gagarin Square, Rostov-on-Don, Russian Federation

E-mail: makarova.h@gmail.com

Tel. +78632738525

Цели: Примарни цели се да се развие и да се имплементира модел на инклузивно образование, да се создаде удобна психолошка околина, да се дизајнираат системи на поддршка, корекција, компензација и рехабилитација, да се осигури психолошко здравје кај сите учесници во образовниот процес. Исто така, ова истражување има цел да ги сподели големите предизвици во инклузијата и соочување со новите перспективи во инклузијата.

Методи: Прашалници, тестови и интервјуа беа користени како истражувачки алатки, квантитативни и квалитативни анализи на анкетите и психолошко (анонимно) мониторирање на резултатите се употребуваа како основни истражувачки методи. Примерокот е поделен на две групи. Првата група се состои од 50 ученици од Институтот Таганрог; другата група се состои од 45 ученици (на возраст од 19 до 22 години). Различен прашалник им беше понуден на наставниците, родителите, таторите и персоналот за поддршка.

Резултати: Во однос на ставовите на наставниците за инклузијата, се покажа дека поголемиот број наставници (62%) ги разбираат идеите за инклузивно образование, 65% од испитаниците веруваат дека е неопходно, персоналот за поддршка (100%) има позитивен став кон инклузијата, 18% веруваат дека е во ред учениците со ОЗС да учат во редовни одделенија.

Заклучок: Предизвикот за инклузивно образование е комплексен, дебатеен, но социјален, бидејќи има влијание врз интересите на општеството. Со цел да се отпочнат програмите за инклузивно образование во образовните институции, неопходно е да се развие методологија за инклузија, на наставниците и на персоналот за поддршка да им се обезбеди определен сет на специфични вештини, да се обезбеди пристап до одделенијата, но исто така е неопходно да се развие свесноста и ставовите кон концептите на моделот за инклузивно образование. Значајно е училишната околина да биде пријателска кон учениците со ОЗС.

Клучни зборови: *инклузивно образование, психолошки удобна училишна средина, ученици со ограничени здравствени способности, ставови кон инклузијата*

Objectives: Primary objectives are to develop and implement an inclusive education model, to create psychologically comfortable environment, to design systems of support, correction, compensation and rehabilitation, to ensure psychological health of all participants of educational process. Also, this research is aimed at sharing major challenges of inclusion and at facing new perspectives of inclusion.

Methods: Questionnaires, tests and interviews are used as research tools, quantitative and qualitative analysis of surveys and psychological (anonymous) monitoring results are used as basic research methods. The sample is divided into two groups. The first group consists of 50 students of Taganrog Institute; another group consists of 45 students (aged 19-22). A different questionnaire is offered to teachers, parents, tutors and support staff.

Results: Regarding teachers' attitude to inclusion, it is shown that majority of teachers (62%) understand inclusive education ideas, 65% of respondents believe it is necessary, support staff (100%) have positive attitude towards inclusion, 18% believe it's comfortable for HLA students to study in mainstream classroom.

Conclusion: Inclusive education challenge is complex, debatable, but social, since it affects society's interests. In order to launch inclusive education programs at educational institutions it is necessary to develop an inclusion methodology, to provide teachers and support staff with special skills, to provide access to classes, it is also necessary to develop awareness and attitudes towards concepts of inclusive education model. It is important for the environment to become HLA friendly.

Keywords: *inclusive education, psychologically comfortable education environment, students with health limited abilities, attitudes towards inclusion*

Вовед

Модерниот свет се соочува со радикални промени во пристапот кон образованието и општеството и културната политика воопшто. Ова е поради ставовите на општеството за развој на индивидуалните квалитети кај личноста и интелектуалната еволуција. Дваесет и првиот век се карактеризира со сфаќањето дека само самореализацијата на личноста е главна цел во секој општествен развој. Овие промени во јавната свест водат до појава на нова парадигма во образованието, која е заснована на пристапите и концептите развиени во модерните образовни практики. Тоа го вклучува особено концептот на „инклузивно образование“ (1).

УНЕСКО ја има дадено универзалната дефиниција за инклузивно образование како холистички феномен што укажува на еднаков пристап до квалитетно образование за сите деца без исклучок (2). Таа е заснована на хуманизам, развој на интелектуалните и креативните способности, баланс на интелектуалните, етничките, емоционалните и психолошките делови од личноста.

Во процесот на историски развој, образовниот систем за деца со ограничени здравствени способности (ОЗС) премина од изолација во инклузија. Инклузивното образование во Русија е во фаза на еволуција и се соочува со многу предизвици. Задачата за да се воспостави инклузивен образовен систем бара решение на владино ниво. Тоа е инклузија која им обезбедува еднакво образование на учениците со ОЗС, развој на вештините кои се неопходни за максимална адаптација и успешна интеграција во општеството.

Главниот услов за модерно образование е тоа дека треба да биде ориентирано кон личноста и да цели кон личен развој. Со овој пристап сите форми, модели, технологии на образование мора да се земат предвид во контекстот на главните задачи на образованието, што значи обезбедување најповолни услови за сопствен развој и адаптација на општествената околина. Како резултат на тоа, образованието се фокусира на помагање на личниот развој и збогатување на личноста, како и дефинирање на социјалната улога на личноста во надворешниот свет.

Introduction

The modern world is experiencing a radical change in approaches to education and to social and cultural politics in general. This is due to the attitudes of the society to development of an individual's personal qualities and intellectual evolution. The 21st century is characterized by the understanding that only personality's self-actualization is the main goal of any social development. These changes in the public consciousness led to the emergence of a new paradigm of education, which is based on the approaches and concepts developed by modern educational practices. These include, in particular, the concept of "inclusive education" (1).

UNESCO has given the most universal definition of inclusive education as a holistic phenomenon that implies equal access to quality education for all children without exception (2). It is based on humanism, intellectual and creative ability development, balance of intellectual, ethnic, emotional and physiological fractions of personality.

In the process of historical development, the educational system for children with health limited abilities (HLA) has gone from isolation to inclusion. Inclusive education in Russia is at the stage of evolution, facing a lot of challenges, therefore the task of establishing an inclusive education system requires solution at the governmental level. It is inclusion that provides HLA students with equal education, with development of skills necessary for maximum adaptation and successful integration into society.

The main requirement for modern education is that it should become person oriented and be aimed at personal development. With this approach any forms, methods, technologies of education must be considered in the context of main tasks of education – ensuring the most favorable conditions for self-development and adaptation to social environment. As a result, education has become focused on helping a person develop

Дисеминацијата на инклузијата во Руската Федерација не е само рефлексија на модерните трендови во светот, туку ја претставува имплементацијата на правото на лицата со попреченост за еднакво образование заедно со и покрај нивните вршници во редовните образовни институции, во согласност со законодавството во Руската Федерација. „Инклузивното образование може да се дефинира како инклузија на сите деца и млади лица без оглед на нивните индивидуални разлики, вклучително нивната раса, етничка припадност, попреченост, пол, сексуална ориентација, јазик или socioeconomic статус“ (3).

Инклузивната пракса вклучува подобрување на квалитетот на живот на одредени ученици без да се наруши квалитетот на живот на другите учесници во образовниот процес и создавање неопходни услови за успешна социјална адаптација и образование за сите ученици без исклучоци, без оглед на нивните индивидуални психички или физички попречености, образовни достигнувања, јазик, култура, религија итн.

Главните цели на образовните институции во имплементирањето на инклузивните практики се:

- развој и имплементација на модел на инклузивно образование;
- создавање психолошки удобна инклузивна образовна околина;
- дизајнирање системи на методологија, нормативна и информативна поддршка во процесот на учење, корекција, компензација и рехабилитација;
- развој на различни форми на алтернативно образование, сеопфатна поддршка за сите ученици;
- да се осигура психолошкото здравје за сите учесници во образовниот процес.

Прифаќањето на учениците со тешкотии во конвенционалните одделенија, како дел од пристапот за образовна инклузија, е препорака од Комитетот на ЕУ за деца и млади лица за земјите членки (4).

Главните структурални елементи во моделот на инклузивно образование во конвенционалните образовни институции вклучува:

and enrich personality and define a person's social role within the outside world.

Dissemination of the inclusion in the Russian Federation is not only a reflection of modern trends in the world but it represents the implementation of impaired students' rights to get equal education along with and alongside of their peers in mainstream educational institutions in accordance with the legislation of the Russian Federation. "Inclusive education can be defined as the inclusion of all children and young people regardless of any individual differences, including race, ethnicity, disability, gender, sexual orientation, language, or socioeconomic status" (3).

Inclusive practice involves improving a particular student's quality of life without impairing the quality of lives of other education process participants, and creating the necessary conditions for social adaptation success and education for all students without exception, regardless of their individual mental or physical disabilities, educational attainment, language, culture, religion, etc.

The leading objectives of an educational institution in implementing inclusive practices are:

- to develop and implement an inclusive education model,
- to create psychologically comfortable inclusive educational environment,
- to design systems of methodological, normative and informational support of the learning process, correction, compensation and rehabilitation,
- to develop various forms of alternative education, comprehensive support for all students,
- to ensure psychological health of all participants of the education process.

Acceptance of students with disability in mainstream classes as a part of an educational inclusion approach has been recommended by the Committee of the European Union for children and young people of member states (4).

- филозофија за инклузија;
- правни документи и договори помеѓу образовните институции и родителите, вклучувајќи ги сите неопходни услови за образование за учениците со попреченост, вклучувајќи ги и барањата за семејството;
- достапност на значаен методолошки развој и препораки засновани на пристапот способности-активности за учениците со различни нивоа на попреченост;
- достапност на адаптирани образовни програми за различни категории на ученици со попреченост;
- дидактички материјали и методи за предавање;
- професионален развој на наставниците во инклузивното образование, специјалисти од интегрирани медицинско-социјални и психолошко-педагошки услуги за поддршка;
- организација на ефективни активности за персоналот за поддршка во рамките на една образовна институција;
- архитектонска трансформација, вклучително и околина без бариери;
- соодветно финансирање;
- доволен број татори за инклузивно образование за придружба и поддршка на учениците со попреченост, поддршка од татор (5).

Туторите се лица кои се фокусирани на создавање и имплементација на лични едукативни стратегии кои ги земаат предвид личните потенцијали на една личност, образовната и социјалната инфраструктура и целите на главните активности (6).

За време на последната декада беа направени неколку напори во одделни европски земји, како што се Босна и Херцеговина (7), Хрватска (8), Грција (9), Турција (10) и Португалија (11), за обезбедување инклузија во образованието. Во Шпанија, учениците со посебни потреби се образуваат во редовни училишта кога е тоа можно, во согласност со принципите за нормализација и сегментализам, во училиштата коишто се најблиску до нивното место на живеење (12).

Значајноста на темата за инклузија е прикажана преку статистички податоци.

The main structural elements of the inclusive education model in a mainstream education institution include:

- philosophy of inclusion,
- legal documents and agreements between the educational institution and parents, including all the necessary conditions for education of a student with disabilities, including the requirements for the family,
- availability of relevant methodological developments and recommendations based on the competence-activity approach for students with different levels of disabilities;
- availability of adapted educational programs for different categories of students with disabilities,
- didactic materials and methods of teaching,
- professional development of teachers of inclusive education, specialists of the integrated medical-social and psychological-pedagogical support service,
- organization of effective activity of support staff of an education institution,
- architectural transformations, including barrier-free environment,
- adequate funding,
- sufficient number of inclusive education tutors to accompany and support students with disabilities, tutor support (5).

Tutors are people focused on the construction and implementation of a personal educational strategy that takes into account the personal potential of a person, educational and social infrastructure and the objectives of the main activity (6).

During the last decade efforts have been made in several European countries, such as Bosnia and Herzegovina (7), Croatia (8), Greece (9), Turkey (10), and Portugal (11), to facilitate inclusion in education. In Spain, students with special needs are educated in regular schools whenever possible, in accordance with the principles of normalization and sectionalism, at the school closest to where they live (12).

Согласно со Министерството за образование и наука на Руската Федерација, 450 илјади деца со тешкотии учат за руските училишта, од кои само 15 илјади го продолжуваат нивното образование на универзитет. Согласно со Министерството за здравство и социјален развој на Руската Федерација, повеќе од половина од сите ученици со попреченост (55.98%) се со интелектуална попреченост или попреченост за учењето, 30.07% со нарушување за однесувањето/личноста, 10.94% со ограниченост на физичките активности, 3.63% со повеќе попречености, 6.71% со нарушување на слухот, 2.89% со нарушување на видот и 1.17% со други здравствени проблеми (13). Секој единаесетти жител за Руската Федерација има некоја форма на попреченост. Тоа се 13 милиони луѓе со различни физички, психички или интелектуални попречености на различен степен: вродени или стекнати нарушувања на мускулно-скелетниот систем, видот, слухот, менталната состојба, нарушување за однесувањето и други здравствени проблеми. Повеќето од нив имаат потреба од специјално адаптирани услови за живеење и учење и често имаат потреба од помош од други лица. Затоа, улогата на таторите за инклузивното образование е толку значајна.

Методи

Предметот на ова истражување е да се откријат ставовите на наставниците, родителите, другите ученици и персоналот за поддршка за инклузијата како феномен и Учениците со ОЗС за редовните училиници.

Алатки на истражувањето се прашалници, тестови и интервјуа со ОЗС родители, наставници, ученици и персонал за поддршка со цел да се идентификуваат проблемите и да се помогне за создавањето психолошки удобна образовна околина за Учениците со ОЗС. Посебно создаден прашалник беше користен како алатка за набљудување. Анкетата се состоеше од различни тестови за сите учесници за образовниот процес.

Основните истражувачки методи вклучуваат (1) анкета на учениците, (2) анкета на наставниците, (3) анкета на персоналот за поддршка и (4) квантитативна и

The relevance of the topic of inclusion is shown by statistics. According to the Ministry of Education and Science of the Russian Federation, 450 thousand children with disabilities study in Russian schools, of which only 15 thousand continue their education at colleges and universities. According to the Minister of Health and Social Development of the Russian Federation, more than half of all students with disability (55.98%) are with an intellectual or a learning disability, 36.07% with behavior/personality disorder, 10.94% with a physical activity limitation, 3.63% with multiple disability, 6.71% with hearing impairments, 2.89% with visual impairments, and 1.17% with other health conditions (13). Every eleventh resident of the Russian Federation has some form of disability. These are 13 million people with features of physical, mental or intellectual impairment of various degrees: in-born or acquired disorders of the musculoskeletal system, vision, hearing, mental state, behavior disorder and other health conditions. Most of them need specially adapted living and learning conditions and often require other people's help. That is why the role of tutors in inclusive education is so important.

Methods

The subject of our study is to figure out educational institution teachers, parents, other students and support staff's attitudes to inclusion as a phenomenon and HLA students in mainstream classrooms.

Research tools are questionnaires, tests and interviews with HLA parents, educational institution teachers, students and support staff in order to identify problems and to help create psychologically comfortable educational environment for HLA students. A specially designed questionnaire was used as a monitoring tool. The survey consists of different tests for all the participants of the educational process.

Basic research methods include (1) students survey, (2) teachers survey, (3) support

квалитативна анализа на резултатите од анкетата. Истражувачкиот метод за набљудување беше исто така употребен за време на експерименталната фаза на истражувањето. Видот на оваа истражувачка студија е психолошко (анонимно) набљудување. Целта на анкетата е да се проучат мислењата на учениците, родителите, наставниците и персоналот за поддршка за образованието на Учениците со ОЗС во рамките на редовните училиници.

Примерок

Анкетата вклучува 50 ученици: 24 момчиња и 26 девојчиња на возраст од 19 до 22 години. Ние го поделивме примерокот на две групи. Во првата група беа 50 ученици од Институтот Таганрог со назив „А. Чехов“. Другата група се состоеше од 45 ученици на возраст од 19 до 22 години, и тоа 24 момчиња и 21 девојче. Различен прашалник им беше понуден на наставниците, таторите и персоналот за поддршка во Институтот.

Резултати

Дел 1. Табела 1: анкетата за ставовите на учениците за инклузивно образование и прифаќање на учениците со ограничени здравствени способности во рамките на образовната околина (24 момчиња и 26 девојчиња на возраст од 19 до 22 години)

	Целосно се согласувам Completely agree	Се согласувам Agree	Не се согласувам Disagree	Целосно не се согласувам Completely disagree	Не знам Don't know
Учениците со или без попреченост можат да постигнат подобрување во учењето преку инклузивното образование Students with or without disability may achieve academic improvement through inclusive education	6	9	6	0	5
Сите ученици (без исклучоци) мора да учат во редовна образовна околина All students (without exception) must study in a regular educational environment	2	8	11	3	2

stuff survey and (4) quantitative and qualitative analysis of survey results. Research method of monitoring was also used during the experimental phase of the research. The type of this monitoring study is psychological (anonymous) monitoring. The purpose of the survey is the study of the opinions of students, parents, teachers and support stuff about education of HLA students in the mainstream classroom.

Sample

The survey involved 50 students: 24 male and 26 female aged 19-22. We divided the sample in two groups. The first group consists of 50 students of Taganrog Institute named after A. Chekhov. Another group consists of 45 students (aged 19-22): 24 male students and 21 female students. A different questionnaire was offered to teachers, tutors and support stuff of the same Institute.

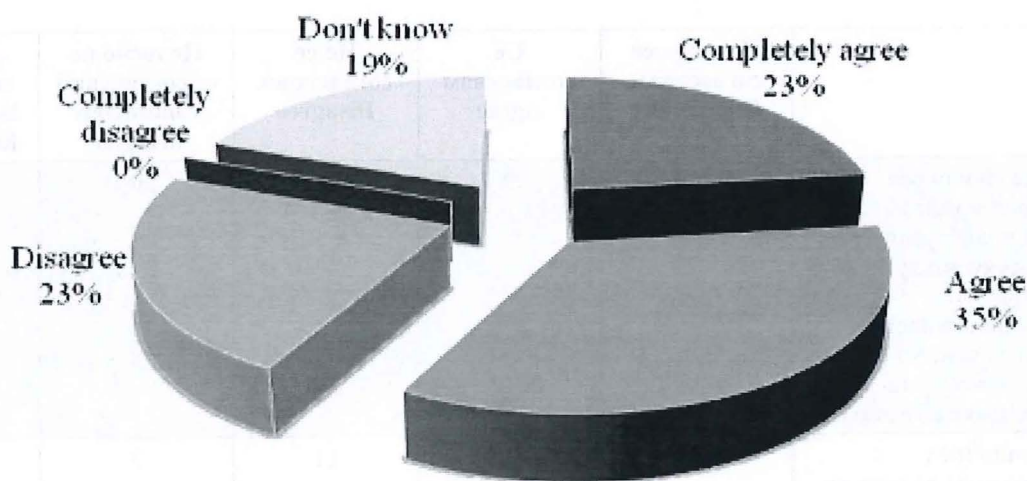
Results

Part 1. Table 1: Survey of students' attitude to inclusive education and acceptance of students with health limited abilities within educational environment (24 males and 26 females (aged 19-22))

Програмите за инклузивно образование на различни ученици им обезбедуваат можности за заемна комуникација, помош да ги сфатат учениците и да ги прифатат индивидуалните карактеристики и различности. Inclusive education programs provide different students with opportunities of mutual communication, thereby helping students to understand and accept individual characteristics and diversity	9	12	3	0	2
Инклузивното учење звучи добро во теорија, но не функционира во практиката. Inclusive learning sounds good in theory, but does not work in practice	4	7	5	1	9
Учениците со попреченост се најдобро образовани во специјални образовни институции Students with disabilities are best trained in special educational institutions	2	7	7	1	9

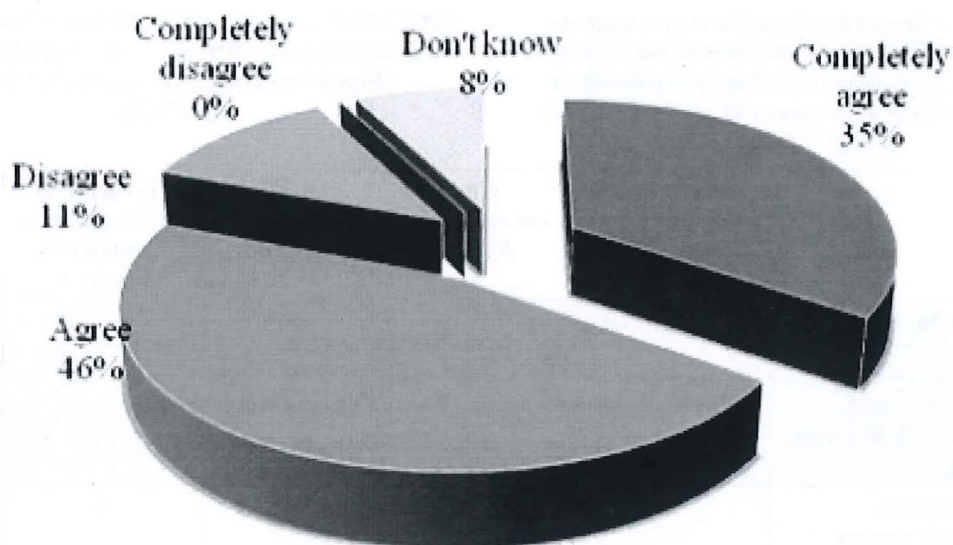
Најинтересните резултати од анкетата се претставени во Графиконите 1-3

The most interesting survey results are presented in Figures 1-3.

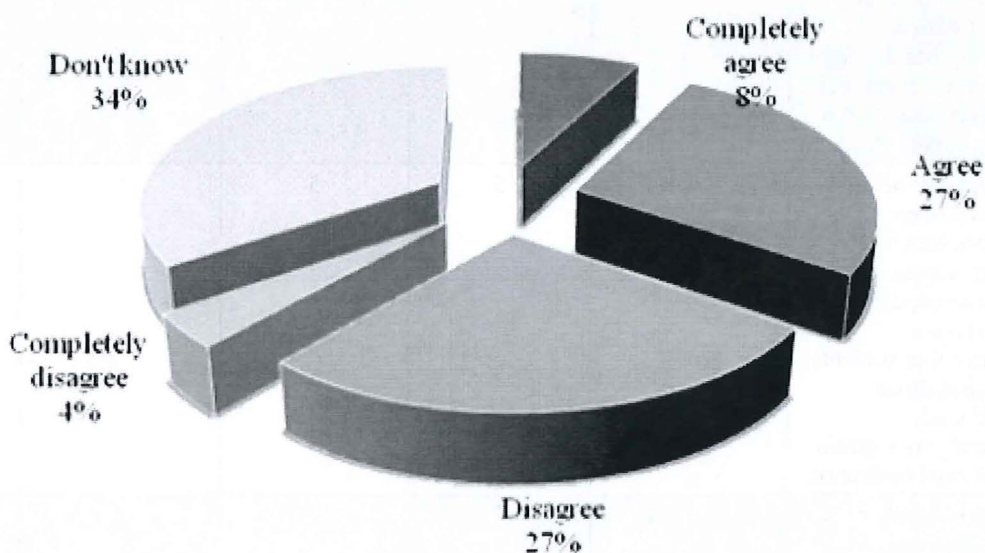
Графикон 1: Учениците со и без попреченост можат да постигнат подобрување во учењето преку инклузивното образование

Figure 1. Students with or without disability may achieve academic improvement through inclusive education

Графикон 2: Програмише за инклузивно образование им обезбедуваат на различни ученици со можности за заемна комуникација, помош да ги сфаќаат ученицише и да ги прифаќаат индивидуалните карактеристики и различности

Figure 2. Inclusive education programs provide different students with opportunities of mutual communication, thereby helping students to understand and accept individual characteristics and diversity

Графикон 3: Ученицише со попреченост се најдобро образовани во специјални образовни институции

Figure 3. Students with disabilities are best trained in special educational institutions

Дел 2. Табела 2: Анкејта за ставовиште на ученициите кон инклузивното образование и прифаќањето на ученици со ограничени здравствени способности во рамките на образовната средина (24 момчиња и 21 девојче на возраст од 19 до 22 години)

Part 2. Table 2: Survey of students' attitude to inclusive education and acceptance of students with health limited abilities within educational environment (24 males and 21 females (aged 19-22))

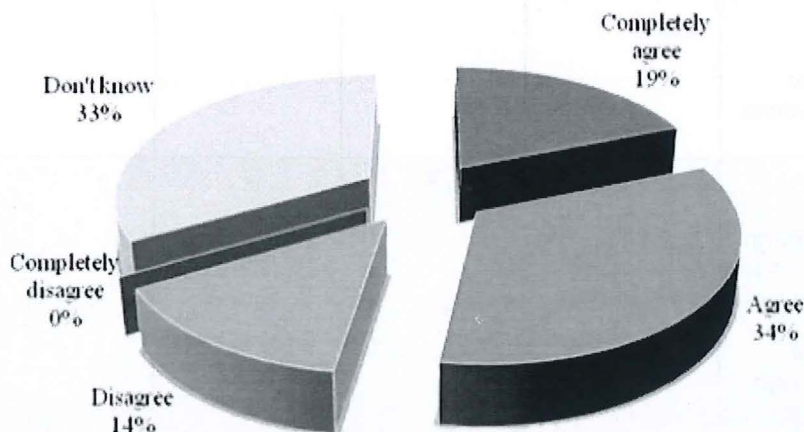
		Целосно се согласувам Completely agree	Се согласувам Agree	Не се согласувам Disagree	Целосно не се согласувам Completely disagree	Не знам Don't know
1	Се чувствувам удобно кога работам во тим (група)	2	8	4	0	7
1	I feel comfortable when I work in a team (group)					
2	Уживам кога работиме заедно за подобрување на моите способности	2	11	3	1	4
2	I enjoy working together to improve my competencies					
3	Јас верувам дека секој ученик со попреченост има право да добие образование во редовна образовна околина	4	7	3	0	7
3	I believe that every student with a disability has the right to receive education in a regular educational environment					
4	Јас верувам дека учениците со попреченост треба да учат одделно во посебни образовни институции	1	5	5	1	9
4	I believe that students with disabilities should study separately in a special educational institution					
5	Инклузивното образование е подобро за учениците со попреченост отколку посебните училишта	1	7	2	0	11
5	Inclusive education is better for students with disabilities than special schools					

6	Јас имам самодоверба кога им помагам на учениците со попреченост	1	6	2	1	11
6	I have confidence when helping students with disabilities					
7	Јас сметам дека учениците со попреченост работат на истиот начин како и другите ученици во групи	0	4	4	1	12
7	I feel that students with disabilities work in the same way as other students in a group					
8	Работењето во училницата или домашната работа се лесни за мене, иако јас не добивам помош од соучениците	1	11	6	2	1
8	Performing work in a classroom or homework is easy for me, although I don't get help from my classmates					
9	Јас можам ефикасно да ги завршам сите активности во училницата и истовремено да им помогнам на учениците со попреченост	0	5	9	0	7
9	I can effectively carry out any activity in the classroom and at the same time help students with disabilities					
10	Јас имам добри оценки во споредба со другите	1	8	3	1	8
10	I get good marks compared to others					

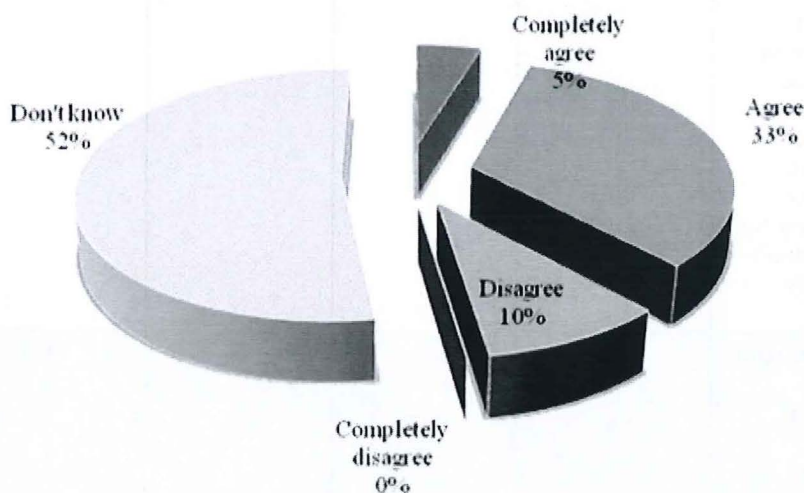
Најинтересните резултати од анкетата се претставени на графиконите 4 - 9

The most interesting survey results are presented in Figures 4-9.

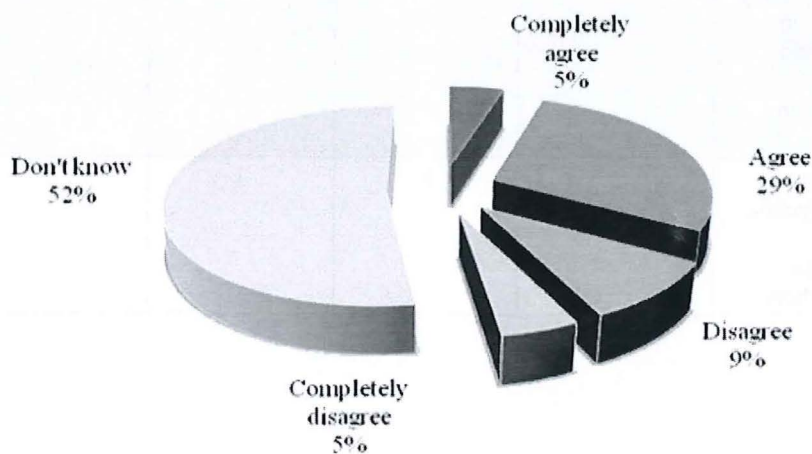
Графикон 4: Јас верувам дека секој ученик со попреченост има право да се сешќекне со образование во редовна образовна околина

Figure 4. I believe that every student with a disability has the right to receive education in a regular educational environment

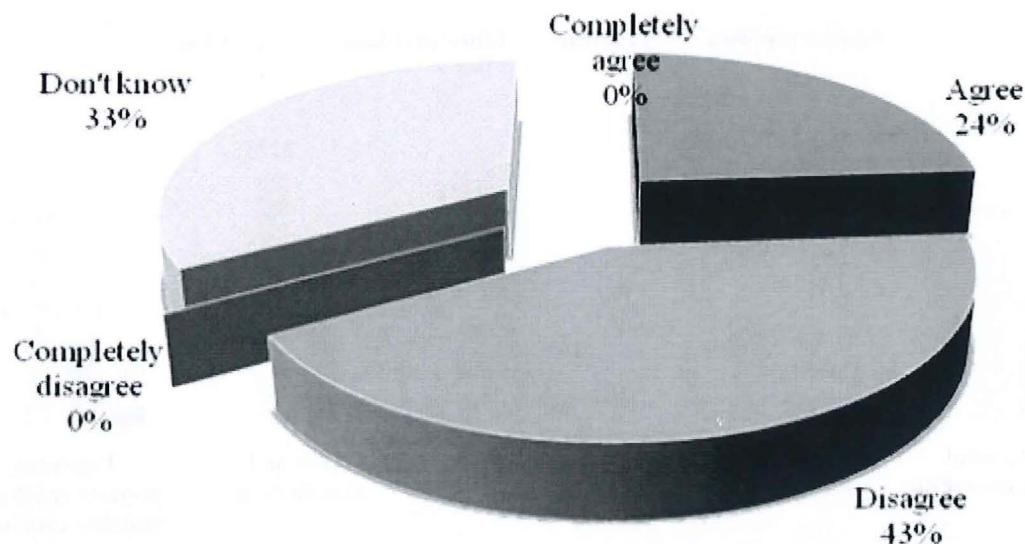
Графикон 5: Инклузивното образование е поодобро за учениците со попреченост ојколку посебните училишта

Figure 5. Inclusive education is better for students with disabilities than special schools

Графикон 6: Јас имам самоговорба кога им поможам на учениците со попреченост

Figure 6. I have confidence when helping students with disabilities

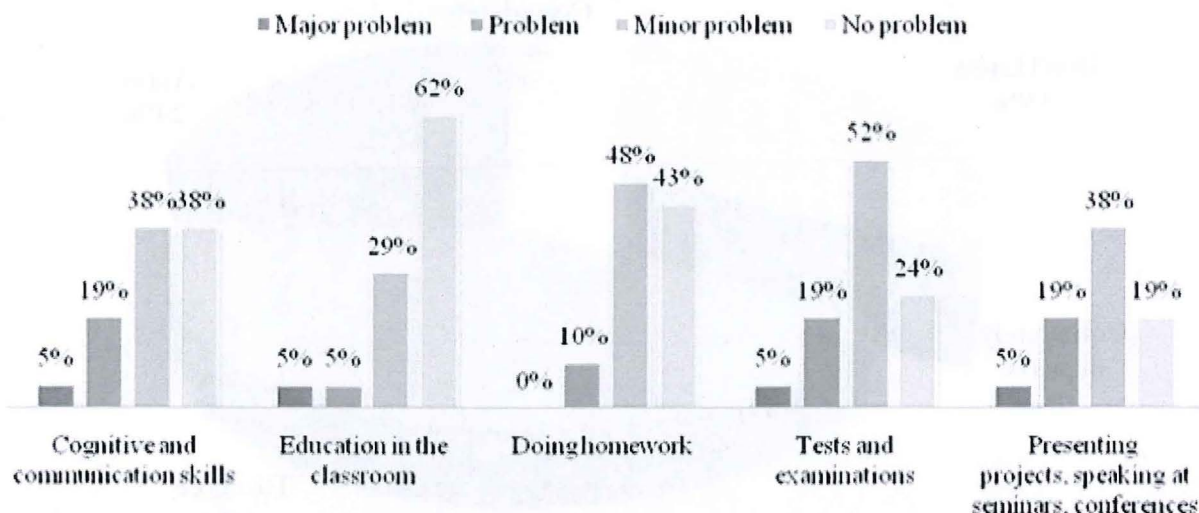
Графикон 7: Јас можам ефикасно да ги завршам активностите во училишта и истовремено да им помогнам на учениците со попреченост

Figure 7. I can effectively carry out any activity in the classroom and at the same time help students with disabilities

Дел 3. Табела 3: Проценете ги следните вештини во согласност со степенот на тежина во согласност со вашето лично искуство (ако го имате)

Part 3. Table 3. Assess the following skills according to the level of difficulty using your personal experience (if any)

		Голем проблем Major problem	Проблем Problem	Мал проблем Minor problem	Без проблем No problem
1	Когнитивни и комуникациски вештини	1	4	8	8
1	Cognitive and communication skills				
2	Учење во училишта	1	1	6	13
2	Education in the classroom				
3	Сработување на домашната работа		2	10	9
3	Doing homework				
4	Тестови и испитувања	1	4	11	5
4	Tests and examinations				
5	Презентирање проекти, говорење на семинари, конференции	1	4	8	4
5	Presenting projects, speaking at seminars, conferences				

Графикон 8: Проценка на проблемите во согласност со личноста искуство

Figure 8. Assessment of problems according to personal experience

Анализа на резултатите

Анализирајќи ги резултатите на трите дела од експерименталната пракса, покажуваат дека поголемиот дел од учениците кои се вклучени во двете анкети се свесни за предизвиците кои ги носи инклузивното образование. Како и да е, повеќето од нив целосно се согласуваат или се согласуваат дека учениците со ОЗС треба да се образуваат во редовното образование. Половина од испитаниците се согласуваат дека инклузијата е подобра за учениците со ОЗС отколку изолацијата и се подготвени да помогнат со задачите. Иако не многу од нив веруваат дека можат да учат ефикасно и истовремено да им помогнат на учениците со ОЗС во нивната училишница, затоа постои барање за волонтери и татори со посебни вештини кои се подготвени да им помогнат на учениците со ОЗС со предизвиците кои ги носат редовните програми за настава. Помеѓу предизвиците со кои можат да се соочат учениците со ОЗС за време на инклузивното образование, следните беа именувани: совладување на материјалот во рамките на редовните училишници, практична апликација на теоријата, одбивање од тимот, техничка опрема на универзитетите, комуникациски проблеми, ниска самодоверба, недостиг на техничка опрема. Помеѓу дадените препораки од учениците, во третиот дел од анкетата, кои можат да

Results analysis

Analyzing the results of the 3 parts of the experimental practice, it is shown that the majority of students involved in both surveys have awareness of the challenges presented by the inclusive education. Nevertheless most of them completely agree or agree that HLA students should be educated in mainstream classroom. Half of the respondents agree that inclusion is better for HLA students than isolation and are ready to help with the assignments. Although not many of them believe they can study effectively and at the same time help HLA students in their classroom, therefore there is a demand for volunteers and tutors with special skills ready to help HLA students with general curriculum challenges. Among the challenges that HLA students might face during inclusive education the following were named: mastering the material in mainstream classroom, practical application of the theory, rejection by the team, technical equipment of the university, communication problems, low self-esteem, lack of technical equipment. Among the recommendations that students made in the third part of the survey that might help with challenges mentioned above

помогнат во надминување на предизвиците што се споменати погоре се вебинари, се слободно присуство, удобна образовна околина, развој на толеранцијата, посебна скала на оценување, корекциони класови за учениците кои потфрлиле во образованието итн. Анализите покажуваат, не само што учениците кои беа дел од анкетата се свесни за придобивките и предизвиците на инклузивното образование, но тие исто така се желни да им помогнат и да асистираат на учениците со ОЗС во нивната училишница.

Степенот на свест за инклузивното образование кај родителите, учениците и наставниците не е доволно висок; тие не може да дадат одговор на прашањето: „Зошто учениците со ОЗС треба да учат во редовна училишница?“. Како и да е, повеќето родители (70%) имаат позитивен став кон инклузијата. Но, истовремено, само 50% од родителите веруваат дека учениците со ОЗС би им било удобно во редовните училишници, и само 38% веруваат дека другите ученици би се чувствувале погодно да учат заедно со ученици со ОЗС. Околу половина од родителите ја прифаќаат идејата за инклузивно образование; ја согледуваат вредноста на оваа форма на образование.

Беа поканети 25 наставници да учествуваат во анкетањето, при што земаа учество 23 наставници и персоналот за помош. Познавањата на наставниците и персоналот за поддршка за инклузивното образование беше задоволувачки. Анкетата покажа дека само половина од анкетираниите наставници ја разбираат идејата на инклузивното образование. Во однос на ставот на наставниците на овој вид кообразование, анкетата покажа дека поголемиот број од наставниците (62%) ја разбираат идејата на инклузивното образование, но, за жал, 24% сметаат дека тоа не е погодно за другите ученици. Поголемиот дел од испитаниците (65%) веруваат дека воведувањето на инклузивното образование ќе ги оптовари наставниците со поголем број обврски.

За жал, некои наставници негираат дека инклузивното образование е најветувачка форма на образование за учениците со посебни едукативни потреби. Наставниците

there are Webinars, free attendance, comfortable education environment, tolerance development, special grading scale, correctional classes for students with academic failure etc. The analysis shows not only that students involved in survey are aware of the benefits and challenges of inclusive education, but they also are eager to help and assist HLA students in their classroom.

The level of parents, students and teachers' awareness of inclusive education is not high enough; they can not answer the question: "Why should HLA students study in mainstream classroom?" Nevertheless most parents (70%) have a positive attitude towards inclusion. But at the same time, only 50% of parents believe that HLA students will be comfortable in mainstream classroom; and only 38% believe that it will be comfortable for other students to study with HLA students. About half of parents accept the idea of inclusive education; see the value of this form of education.

25 teachers were invited to participate in the survey, 23 teachers and support staff participated. The knowledge of teachers and support staff about "inclusive education" was satisfactory. The survey showed that only half of the teachers surveyed understand the idea of inclusive education. Regarding the attitude of teachers to this kind of co-education, the survey showed that the majority of teachers (62%) understand the idea of inclusive education, but, unfortunately, 24% answered that they do not find it comfortable for other students. The majority of respondents (65%) believe that introduction of inclusive education is necessary and it will provide confidence to HLA students. But they conclude that inclusive education would burden high level of responsibility on teachers.

Unfortunately, some teachers deny that inclusive education is the most promising form

и персоналот за поддршка ќе треба да работат и понатаму за да развијат позитивен став кај другите ученици кон инклузивното образование, за да сфатат дека истото ќе биде од корист не само за учениците со ОЗС, но и за сите учесници во образовниот процес.

Сите вработени (100%) имаат позитивен и наклонет став кон учениците со ОЗС. Но, истовремено, само 18% веруваат дека ќе биде добро и удобно за учениците со попреченост да учат во редовни училишта. Персоналот за поддршка (94%) е подготвен да им помогне на учениците со ОЗС да се приспособат на образовната околина. Само 59% од учесниците мислат дека тие треба да го изменат ставот кон лицата со попреченост. 100% од учесниците се согласија дека за квалитетот на живот да биде подобар за лицата со попреченост, сите вработени во образовните институции треба да ја прифатат идејата за инклузивно образование.

Еден од клучните фактори за успешна инклузија е поволна социјална околина што вклучува позитивни ставови од социјалните работници, како што се наставниците, врсниците, персоналот за поддршка и родителите (14). Важноста за изучување на социјалните ставови кон инклузијата се зголеми со фактот што ставот се смета дека е општествен фактор кој влијае врз функционирањето и добросостојбата на индивидуата. Согласно со Н. Triandis (15), ставот може да се дефинира како „идеја водена со емоции кои се предиспозиција за одделни активности кон одредена група на социјални ситуации“. Како такви, ставовите вклучуваат намери за однесување како когнитивни така и емоционални компоненти. Ставовите кон индивидуите со попреченост се често водени од предрасуди, особено лажни сознанија, негативен ефект и игнорирање на однесувањето и затоа го ограничуваат нивниот индивидуален степен на активна партиципација во животот на заедницата (16).

Прифаќањето од врсниците без попреченост и интеракцијата со врсниците без попреченост е еден од најзначајните фактори во утврдувањето дали има едно дете со попреченост успешно искуство во образовната околина (17). Да се биде прифатен од

of education for students with special educational needs. Teachers and support staff will have to work further to develop a positive attitude of other students towards inclusive education, to understand that inclusive education would benefit not only HLA students, but all the participants of education process.

All staff (100%) have a positive and sympathetic attitude towards HLA students. But at the same time, only 18% believe that it will be good and comfortable for students with disabilities to study in mainstream classroom. Support staff (94%) is ready to help HLA students adapt to educational environment. Only 59% of respondents think that they should change their attitude towards people with disabilities. 100% of respondents agree for the life of people with disabilities to be of high quality all employees of educational institution should accept ideas of inclusive education

One of the key factors for successful inclusion is a favorable social environment that includes a positive attitude from social agents such as teachers, peer students, support staff and parents (14). The importance of studying social attitudes toward inclusion is increased by the fact that attitude is considered to be an environmental factor that impacts individual functioning and well-being. According to H. Triandis (15), attitude can be defined as ‘an idea charged with emotions which predisposes a class of actions to a particular class of social situations’. As such, attitudes include a behavioral intention as well as cognitive and emotional components Attitudes towards individuals with disability are often charged with prejudice, including false cognitions, negative effect, and behavioral ignorance, and thus restrict these individual’s degree of active participation in community life (16).

Acceptance by and interaction with peers without disabilities is one of the most important

врсниците им овозможува на децата со попреченост да бидат перципирани како членови на одделението, да остваруваат интеракција со врсниците и да се чувствуваат дека се дел од групата (18).

Инклузијата е препознаена како поразвиен, хуман и ефективен систем на образование не само на учениците со посебни образовни потреби, но и за другите ученици. Инклузијата им го дава правото на образование на сите, без оглед дали се исполнети критериумите на образовниот систем или пак не се исполнети. Образовната околина не е само место каде што се учи, но исто така е и главна сфера во животните активности на учениците. Личноста се обликува преку почитта и прифаќањето на индивидуалноста на другите. Овој процес има сопствен образовен пат. Учениците учат како да работат во тим, како да комуницираат со другите, да градат врски и креативно да ги решаваат образовните проблеми со помош на нивните наставници (19). Треба да се признае дека некогаш градењето на вештините за тимска работа се поважни од другите училишни вештини, особено во рамките на инклузивната образовна околина. Инклузивното образование ги проширува личните способности кај сите ученици, им помага да развијат лични карактеристики како што се хуманост, толеранција, подготвеност да се помогне. Инклузивното образование е фундаментален нов систем каде учениците и наставниците работат на заедничка цел, како тим се обидуваат да обезбедат пристапно и квалитетно образование за сите ученици без исклучок (20).

Анализата на други истражувања за проблемот со инклузивното образование овозможува да се разјаснат следните принципи на инклузијата:

- препознавањето на еднаквата вредност на сите ученици и наставници во општеството;
- зголемување на степенот на учество на учениците во културниот живот на образовните институции и намалување на степенот на изолација на Учениците со ОЗС;
- реструктурирање на методот на предавање за да може целосно да ги исполни

factors in determining whether or not a child with a disability has a successful experience in educational environment (17). Being accepted by peers allows children with disabilities to be perceived as members of the class, to interact with peers, and to feel part of the group (18).

Inclusion is recognized as a more developed, humane and effective education system not only for students with special educational needs, but also for healthy ones. Inclusion gives the right to education to everyone, regardless of whether or not the criteria of the education system are met. Educational environment is not only the place to learn, but it is also the main sphere of students' life activity. Through respect and acceptance of the individuality of each of them, a personality is shaped; this process has its own educational trajectory. Students learn how to work in a team, learn interact with others, build relationships, and creatively solve educational problems with the help of their teacher (19). It should be admitted that sometimes teambuilding skills are even more important than other learning skills, especially in inclusive educational environment. Inclusive education expands the personal capabilities of all students; helps develop such personal traits as humanity, tolerance, readiness to help. Inclusive education is a fundamentally new system where students and teachers work on a common goal as a team trying to provide accessible and quality education for all students without exception (20).

Analysis of studies on the problem of inclusive education allows clarifying the following principles of inclusion:

- recognition of all students and teachers' equal value in society;
- increasing the degree of students' participation in the cultural life of educational institutions and simultaneously decreasing the level of HLA students isolation;

различните потреби на сите ученици во една образовна институција;

- отстранување на бариерите со цел стекнување знаења и целосна партиципација во животот на учениците за сите, не само за оние со попреченост или посебни образовни потреби;
- анализи и истражувања за обидите за надминување на физичките бариери и подобрување на достапноста на опремата за одделни ученици, спроведување реформи и промени кои се од корист за сите ученици;
- разлики меѓу учениците се ресурси кои придонесуваат во педагошкиот процес, но одделни пречки мора да бидат надминати;
- препознавање на правото на учениците да добијат образование во образовна институција која е блиску до нивното место на живеење;
- препознавање на улогата која ја има удобната образовна околина не само за подобрување на учењето, но исто така за развој на социјални вредности;
- развој на врските за поддршка и соработка помеѓу образовните институции и локалната заедница, препознавање на инклузијата во образованието како еден аспект од инклузијата во општеството (21).

Суштината на овие принципи се гледа во достапноста на образованието за сите ученици кои живеат во одделна заедница. Физичкиот пристап треба да им биде обезбеден на учениците со попреченост – транспорт, рампи, лифтови, специјално опремени тоалети. Но, не е доволна само опремата. Потребно е да се создаде и флексибилен наставен план што овозможува успешно исполнување на потребите на учениците. Од особена важност се воннаставните активности што ја оформуваат личноста на учениците без оглед на нивната попреченост или нарушување во развојот. Инклузијата не ги прекршува правата на редовните ученици во корист на оние со попреченост. Родителите, наставниците и учениците треба да ја разберат оваа изјава.

На тој начин, анализата на резултатите од истражувањето ни овозможува да

- restructuring the method of teaching so that it can fully meet the diverse needs of all students in an educational institution;
- removing barriers to obtaining knowledge and full participation in students' life for everyone, not only for those who have a disability or apply for special educational needs;
- analysis and research of attempts to overcome physical barriers and improve the availability of equipment for individual students, carrying out reforms and changes aimed at the benefit of all students as a whole;
- differences between students are resources that contribute to the pedagogical process, but not the obstacles that must be overcome;
- recognition of students' right to receive education in educational institutions located at their place of residence;
- recognition of comfortable educational environment's role not only students' academic performance improvement, but also for development of social values;
- developing support and cooperation relationships between educational institutions and local communities; recognition of inclusion in education as one of the aspects of inclusion in society (21).

The essence of these principles is in the availability of education to all students living in the locality. Physical access should be provided for students with disabilities - transportation, ramps, lifts, specially equipped bathrooms. But equipment only is not enough. It is necessary to create a flexible curriculum so that it can be changed and adapted to all needs, and the diversity of educational methods that allows satisfying all students' requirements. Of particular importance is extracurricular activity, which forms students' personality regardless of their impairment or developmental disorder. Inclusion is not mainstream students' rights infringement in favor of those with disabilities, and parents, teachers and students should understand this statement.

Thus, the analysis of the results of the study allows us to structure the main components of

Инклузивно образование и прифаќање на учениците со здравствено ограничени способности (ЗОС)

Водечки цели

- да се развие и имплементира инклузивен образовен модел;
- да се креира психолошки пријатна инклузивна образовна средина;
- да се дизајнираат системи за методолошка, правна и информативна поддршка на процесот на учење, корекција, компензација и рехабилитација;
- да се развијат различни форми на алтернативно образование, сеопфатна поддршка за сите ученици;
- да се обезбеди психолошко здравје на сите учесници во образовниот процес;

Критериуми за ефикасност

- развој на инклузивен образовен модел и негова имплементација во редовните образовни институции;
- да се спроведат прашалници, тестирање, интервјуирање на учениците, наставниците, родителите на учениците со здравствено ограничени способности, другите ученици;
- мониторирање на образовните постигнувања и развој на учениците со ЗОС, нивното прилагодување во училиниците;
- да се вклучат компетенциите на наставниците стручни за инклузивно образование, инклузивните методи на предавање;
- учениците со ЗОС да постигнат позитивно социјално искуство;
- да се имплементира методологија за инклузивно образование;
- да се сподели успехот во инклузивното образование со другите образовни институции;
- да се зголеми рејтингот на образовните институции;

Принципи на инклузивно образование

- да се препознае еднаквата вредност во општеството на сите ученици и наставници;
- да се намали степенот на изолација на учениците со ЗОС во културниот живот во образовните институции;
- да се реконструира методот на предавање, излегувајќи во пресрет на различните потреби на сите ученици;
- да се отстранат бариерите и да се овозможи знаење и потполно учество на сите ученици;
- да се анализираат физичките бариери и да се обезбеди достапност на опремата;
- да се истакнат разликите помеѓу учениците како ресурси кои придонесуваат во педагошкиот процес;
- да се зачуваат правата на учениците да добиваат образование во образовни институции лоцирани во местото на нивното живеење;
- да се препознае улогата на пријатната образовна средина за развој на општествени вредности;
- да се обезбеди поддршка и соработка помеѓу образовните институции и локалните заедници;

Структурни елементи на инклузивно образование

- да се разбере филозофијата на инклузијата;
- да се обезбедат правни документи и договори помеѓу образовните институции и родителите на ученици со ЗОС;
- да се применуваат релевантни методологии, дидактички материјали и препораки за учениците со различни нивоа на попреченост;
- да се прилагодат образовните програми за различни категории на ученици со попреченост;
- да се развијат интегрирани медицинско-социјални и психолошко-педагошки сервиси за поддршка на наставниците;
- да се организира ефективна индивидуална поддршка во образовните институции;
- да се добие адекватно финансирање;
- да се обезбедат доволен број на тutori за инклузивно образование за учениците со ЗОС;

Резултати на инклузивно образование

- учениците со ЗОС да се почувствуваат еднакви во врсничките групи;
- учениците со ЗОС да стекнат соодветно образование за идна продуктивна професионална активност;
- да се прилагодат учениците со ЗОС за комуникација во општеството;

Inclusive Education and Acceptance of Students with Health Limited Abilities (HLA)

Leading Objectives

- to develop and implement an inclusive education model
- to create psychologically comfortable inclusive educational environment
- to design systems of methodological , normative and informational support of the processes of learning , correction, compensation and rehabilitation
- to develop various forms of alternative education , comprehensive support for all students
- to ensure psychological health of all participants in the educational process

Effectiveness Criteria

- to develop inclusive education model and its implementation in mainstream educational institutions
- to provide questionnaires , testing, interviewing of students , teachers, parents of HLA students , other students
- to monitor HLA students' educational achievements and development , their adaptation in classrooms
- to involve inclusive education teachers' professional competence , inclusive methods of teaching
- to acquire HLA students positive social experience
- to implement methodology for inclusive education teaching
- to share inclusive education success with other educational institutions
- to increase educational institution rating

Principles of Inclusive Education

- to recognize all students and teachers' equal value in society
- to decrease the level of HLA students isolation in cultural life of educational institutions
- to restructure the method of teaching by meeting the diverse needs of all students
- to remove barriers and obtain knowledge and full participation in students' life for everyone
- to analyse overcoming physical barriers attempts and improve availability of equipment
- to emphasize differences between students as resources that contribute to the pedagogical process
- to protect students' right to receive education in educational institutions located at their place of residence
- to recognize comfortable educational environment's role for development of social values
- to provide support and cooperation relationships between educational institutions and local communities

Structural Elements of Inclusive Education

- to understand the philosophy of inclusion
- to provide legal documents and agreements between the educational institution and parents of HLA students
- to apply relevant methodology, didactic materials, and recommendations for students with different levels of disabilities
- to adapt educational programs for different categories of students with disabilities
- to develop the integrated medical-social and psychological-pedagogical teacher support service
- to organize effective activity of support personnel of an educational institution
- to receive adequate funding
- to support HLA students with sufficient number of inclusive education tutors

Results of Inclusive Education

- to make HLA students feel equal in peers group
- to get education appropriate for future productive professional activity of HLA students
- to adapt HLA students for communication in society

Приказ 9: Модел на инклузивно образование и прифаќање на учениците со ограничени здравствени способности во рамките на образовната околина

Figure 9. Model of inclusive education and acceptance of students with health limited abilities within educational environment

ги структурираме главните компоненти на моделот за инклузивно образование и прифаќањето на учениците со ограничени здравствени способности во рамките на образовната околина, кои даваат практичен придонес на основните научни истражувања.

Општеството треба да им обезбеди на сите лица слободен избор на видот на образование, во зависност од интересите, потребите и можностите. Различноста во понудите треба да биде обезбедена во полето на образование (22). Не постои сомневање дека тешкотиите се поголеми колку што е покомплексна структурата на општеството и толку понагласени се социјалната диференцијација и социјалната стратификација. Без компетентно решение на проблемот на Учениците

the model of inclusive education and acceptance of students with health limited abilities within educational environment, which makes a practical contribution to the basic scientific research.

The society should provide any person with the free choice of the type of education, depending on interests, needs, and opportunities. The diversity of proposals in the field of education should be provided (22). There is no doubt that the difficulties are the greater, the more complex the structure of society, the more pronounced social differentiation and social stratification. Without a competent solution of HLA students problem, without eliminating the practices of infringing on the constitutional rights of people

со ОЗС, без елиминирање на практиките кои ги прекршуваат уставните права на лицата со развојна попреченост, деградирање на нивното достоинство, или манифестациите на социјална дискриминација, нема да постои цивилизирано општество, нема да постои еволуција.

Дадениот модел ги обезбедува сите неопходни информации за наставниците и персоналот за поддршка и ќе им помогне тие да се концентрираат на аспектите кои тие сметаат дека се најважни за одделна програма за инклузија. Целосните информации за инклузивното образование ќе промовираат рефлексивност на придобивките и предизвиците што ги носи инклузијата. Исто така, моделот ќе им овозможи на наставниците и учениците да се соочат со перспективите на инклузијата. „Вниманието кон различностите“ е добар слоган; ќе одговара за социјално загрозените лица во широк образовен и културен контекст. Свеста за придобивките и предизвиците од инклузивното образование ќе ги промовираат и ќе ги одржат колаборативните практики помеѓу Учениците со ОЗС, нивните врстници, родителите и персоналот за поддршка (23).

Дискусија

Основата на инклузивното образование е таа дека образовните институции треба да ги земат предвид потребите на сите ученици, но не дека учениците треба да се придржуваат и да се вклопуваат во рамките утврдени од институцијата. Пред да биде претставена инклузијата, во рамките на руското образование имаше интегративно образование, кое беше предвидено во стандардните правила и процеси за настава за децата со попреченост во редовните училишта и беше познато како „интегративно образование“. Но заедницата на ученици со ОЗС, на нивните родители не им се допаѓаше идејата за интегративно образование бидејќи тоа значи дека: има болна личност, таа е различна, не е како сите останати, и постои редовно општество и оваа болна личност треба да биде интегрирана во редовното општество. Додека инклузивното

with developmental disabilities, degrading their dignity, or manifestations of social discrimination, there will be no civilized society, there will be no evolution.

The given model provides all the necessary information for teachers and support staff and would help them concentrate on the aspects they consider the most relevant for a particular inclusion program. Full information about inclusive education would promote a shared reflection on benefits and challenges of inclusion. Also the model would make it possible for teachers and students to face the perspectives of inclusion further development. “Attention to diversity” is a good slogan; it will fit provision to socially disadvantaged ones in a wide educational and cultural context. Awareness of advantages and challenges of inclusive education would promote and sustain collaborative practices between HLA students, their peers, teachers, parents and support staff (23).

Discussion

The basis of inclusive education is that educational institution should take all students' needs into account, not that students should comply and fit within the frameworks established by the institution. Before inclusion was introduced to Russian education there had been integrated education, which was enshrined in the Standard Rules and the process of teaching disabled children in ordinary schools was called “integrated education”. But the community of HIA students, their parents did not really like the idea of integrated education. Because it rather meant: there is a sick person, he is different, not like everyone else, and there is a mainstream society, and this sick person needs to be somehow integrated into this mainstream society. While inclusive education means that all people are different, and each one is special in his/her own way, but all of them belong to the same

образование значи дека сите лица се различни и секој еден од нив е посебен на негов/нејзин начин, но сите тие припаѓаат на истата посебна заедница. И сите тие (надарени, оние кои не говорат руски, талентирани или со попреченост) го имаат истото право да добијат образование и да се надеваат за подобра иднина.

Може да се каже дека периодот на транзиција за заеднички тренинг на различни категории ученици во Русија ја има виситинската основа. За жал, поголемиот број позитивни моменти кои се претставени во законите сè уште останала само запишани на хартија. Како и со многу други прогресивни правни акти, практично не постои механизам за имплементација на законските акти во наставните практики. Покрај тоа, постои одредена пристрасност кон инклузивното образование во општеството (24).

Во одреден број случаи, проблемот е поврзан со недостиг на наставен материјал и техничка неподготвеност на институциите во редовното образование да ги научат децата со попреченост, за што постои потреба од помали одделенија (од 6 до 12 лица), адаптирани на нивните посебни психолошки можности во наставната програма, посебна дидактичност, развој на корекциона опрема, понекогаш и потреба од тотор, кои ќе им бидат препишани на учениците и ќе им помагаат со работата во училищата и со нивната домашна работа. Дополнително, образовните институции треба да имаат доволен број персонал со високи квалификации кои ќе придонесат целосно задоволување на образовните потреби и социјалната интеграција на децата и адолесцентите со развојни или бихејвиорални попречености, оптимална имплементација на социјалните и психолошките програми и психолошка и медицинска поддршка.

Заклучок

На тој начин, проблемот со инклузивното образование е комплексен, дебатен, но главната работа е дека е социјален, бидејќи по неговите решенија, интересите на огромен број лица се афектирани. Општеството треба да им обезбеди на сите лица да имаат

particular community. And all of them (gifted, non-Russian-speaking, talented or disabled) have the same right to get education and to hope for a better future.

It can be said that the transition period to joint training of different categories students in Russia has the right basis. Unfortunately, the majority of positive moments presented in the laws still remain only on paper. As in many progressive legislative acts, there is practically no mechanism for legislative acts implementation into teaching practice. Besides, there is a certain bias towards inclusive education in society (24).

In a number of cases, the problem is related to teaching materials lack and technical unwillingness of the institutions of mainstream education to teach children with developmental disabilities, for which smaller classes are required (from 6 to 12 people), adapted to their special psychophysical opportunities training programs, special didactic, correctional-developing equipment, sometimes a tutor, who would be assigned to a student and would assist in the classroom and with the homework. In addition, educational institutions should be sufficiently staffed with highly qualified personnel, who would contribute to a more complete satisfaction of educational needs and social integration of children and adolescents with developmental or behavioral disabilities, the optimal implementation of social and psychological programs, psychological and medical support.

Conclusion

Thus, the problem of inclusive education is complex, debatable, but the main thing is that it is truly social, since by its solution the interests of a huge number of people are affected. The society should provide any person with the right choice of the type of education, depending on his/her interests, needs and opportunities. There is no doubt that the difficulties are the

право на избор на видот на образование, во зависност од неговите/нејзините интереси, потреби и можности. Не постои сомневање дека тешкотиите се поголеми, колку е посложена општествената структура, понагласени се социјалната диференцијација и социјалната стратификација. Без компетентно решение на овој проблем, без елиминирање на практиките на прекршување на уставните права на лицата со попреченост, деградирајќи го нивното достоинство или манифестациите на социјална дискриминација, Русија нема да стане цивилизирана држава.

Иако лансирањето на програма за инклузивно образование во образовните институции е неопходна за развој на методологијата каде целна група се учениците со ОЗС, да им се обезбеди на наставниците специјално познавање и вештини за справување со лицата со попреченост, да се опремаат институциите со рампи, лифтови и пристап со другите места, но исто така неопходно е да се развијат свеста и ставовите кај наставниците, учениците и персоналот за поддршка на концептите за инклузија и моделот за инклузивно образование. Исто така е значајно нивото на вредносен однос кон коедукацијата, односно сите вработени во образовната институција, студентите, нивните родители и присутните да ја прифатат идејата за инклузивно образование.

Конфликт на интереси

Авторите изјавуваат дека не постои конфликт на интереси.

Извор на финансирање

Истражувањето беше спроведено со финансиска поддршка од Руската фондација за основни истражувања во рамките на истражувачкиот проект „Сфаќање на филозофскиот феномен на образовната инклузија во контекстот на странските и домашните методолошки пристапи и модели“, бр. 19-013-00117 \ 19

greater, the more complex the structure of society, the more pronounced social differentiation and social stratification. Without a competent solution to this problem, without eliminating the practices of infringing on the constitutional rights of people with developmental disabilities, degrading their dignity, or manifestations of social discrimination, Russia will not become a civilized state.

Although to launch inclusive education program at the educational institution it is necessary to develop a methodology aimed at HLA students, to provide teachers with special knowledge and skills to deal with students with disabilities, to equip institution with ramps, lifts and access to other places, but it is also necessary to develop teachers, students and support staff's awareness and attitudes towards concepts of inclusion and inclusive education model. It is also important at the level of value attitude to co-education that all employees of educational institution, students, their parents and attendants accept ideas of inclusive education.

Conflict of interests

Authors declare no conflict of interests.

Source of Funding

The study was carried out with the financial support of the Russian Foundation for Basic Research in the framework of the research project "Understanding the Socio-Philosophical Phenomenon of Educational Inclusion in the Context of Foreign and Domestic Methodological Approaches and Models", No. 19-013-00117 \ 19

References

1. Makarova E.A. Socio-pedagogical aspects of inclusive education. Actual problems of special and inclusive education of children and youth. Taganrog Institute named after A.P. Chekhov («RSEU»), Taganrog, 2019. - 342 p.
2. A Guide for ensuring inclusion and equity in education. UNESCO. Assistant Director-General for Education, 2010-2018 (Qian Tang). 2017, 46 p.
3. Polat, F. Inclusion in education: A step towards social justice. *International Journal of Educational Development*, 2011. 31(1), 50–58. doi:10.1016/j.ijedudev.2010.06.009
4. Council of Europe - Highlights 2013 (2014), Guardian of human rights, democracy and the rule of law. Activity report. Published by the Council of Europe, Strasbourg Cedex, 2014.
5. Makarova E.A. Individual educational trajectories as a means of forming a psychologically comfortable environment for inclusive education. University Psychological Service: Reality and Perspective. - Moscow: Moscow State Pedagogical University, 2017, pp. 188–195.
6. Kuzmina E.V. Tutor profession in inclusive practice. Inclusive education: practice, research, methodology: Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference / Resp. ed. Alekhina S.V. M., 2013.
7. Dizdarevic A, Mujezinovic A, Memishevic H. Comparison of teachers' attitudes towards inclusive education in Bosnia and Herzegovina and European Union. *J Spec Educ Rehab* 2017; 18(1-2):92-108. doi: 10.19057/jser.2017.21
8. Lisak N, Bratković D, Anić T. Experiences from the educational system – narratives of parents with children with disabilities in Croatia. *J Spec Educ Rehab* 2017; 18(3-4):91-125. doi: 10.19057/jser.2017.28
9. Panagiotou, A. K., Evaggelinou, C., Doukeridou, A., Mouratidou, K., & Koidou, E. Attitudes of 5th and 6th grade Greek students toward the inclusion of children with disabilities in education program. *European Journal of Adapted Physical Activity*, 2008. 1(2), 31-43
10. Özer, Özlem et al. An evaluation on levels of knowledge, attitude and behavior of people. *Afr J Tradit Complement Altern Med*. (2013) 10 (1):134-141 <http://dx.doi.org/10.4314/ajtcam.v10i1.18>
11. Campos, M. J., Ferreira, J. P., & Block, M. E. Influence of an awareness program on Portuguese middle and high school students' perceptions of peers with disabilities. *Psychological Reports*, 2014. 115(3), 897-912.
12. Peetsma, T. Inclusion in Education: Comparing pupils' development in special and regular education. *Educational Review*, 2001. 53, 125-136.
13. Inclusive education in Russia and Moscow. Statistics and reference materials [Online]. 2009 [Cited 2019 Jul]. Available from: URL: <https://dislife.ru/articles/view/4696>
14. Reina, R., López, V., Jiménez, M., García-Calvo, T., & Hutzler, Y. Effects of awareness interventions on children's attitudes toward peers with a visual impairment. *International Journal of Rehabilitation Research*, 2011. 34(3), 235-242.
15. Triandis, Harry C. Attitude and attitude change. New York: John Wiley & Sons, Inc., 1971, 232 p.
16. Hutzler, Y. Attitudes toward the Participation of Individuals with Disabilities in Physical Activity: A Review Quest, Volume 55, 2003 - Issue 4, pages 347-373.
17. Block, M. E. A teacher's guide to including students with disabilities in general physical education (3rd ed.). Baltimore, MD: Brookes. 2007.
18. Janney, R., & Snell, M. E. (2006). Social relationships and peer support (2nd ed.). Baltimore, MD: Brookes.
19. Pace, D. Increasing awareness and understanding of students with disabilities. *Academic Exchange Quarterly*, 2003. 6, 28-34.
20. Kozyreva O.A. Inclusive educational environment creation as social and pedagogical problem. *TGPU Herald*, 2014, #1, pp. 112-115

21. Khalimova N.M., Naydanova O.C. Peculiarities of social adaptation of HIA children within inclusive education environment. KGPU Herald named after Astafiev V.P., 2014, #3 (29), pp.127-130.
22. Ionin, L.G. Sociology of culture: studies. Textbook for universities. State Univ. of Economics. — 4 th ed., - M: Higher School of Economics, 2004. - 427c.
23. Hunt, P., Soto, G., Maier, J., & Doering, K. Collaborative teaming to support students at risk and students with severe disabilities in general education classrooms. *Exceptional Children*, 2003. 69, 315-332.
24. Russell, D. *Illusion of inclusion: Realities and consequences*. Paper presented at the International Conference on Education and Deafness (ICED), June 2010, Vancouver, Canada. 2010.